

Міжнародна
науково-теоретична конференція

International
Scientific-Theoretical Conference

**ГЛОБАЛІЗОВАНИЙ СВІТ :
ВИПРОБУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ**

**GLOBALIZED WORLD:
CHALLENGE OF THE BEING OF HUMAN LIFE**

*Матеріали конференції
The proceedings of the Conference*

**6-7 жовтня 2017 р., Житомир
October 6-7, 2017, Zhytomyr**

<i>Кошелюк Тетяна, Селюк Тетяна, Стародубець Володимир.</i> Філософія науки в релігійному житті сучасної людини	330
<i>Орлов Сергій.</i> Акме-розвиток комунікативної культури юриста	332
<i>Чорноморденко Іван.</i> Освіта в Україні: проблеми і перспективи.....	335
ГЛОБАЛЬНА СПІЛЬНОТА: ФЕНОМЕНОЛОГІЯ НЕСТАБІЛЬНОСТІ І ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕЧНОГО МАЙБУТНЬОГО	337
<i>Адзіночанка Віктар.</i> Беларусь перад выклікам глабалізацыі: релігійны аспект праблемы.....	337
<i>Богачевська Ірина.</i> Сучасний українець: деконструкція homo soveticus	341
<i>Бутковська Наталія.</i> Ренесанс етнічності як відцентрова тенденція глобалізації.....	343
<i>Вознюк Олександр.</i> Аналіз глобальної історической траекторіи України в контексте філософской рефлексіи.....	344
<i>Войналович Марина.</i> Українська культура в контексті глобалізаційних процесів	350
<i>Глотов Борис.</i> Фактори формування негативного образу України.....	352
<i>Ковтун Юрій.</i> Традиціоналізм як чинник збереження української національної ідентичності в умовах суспільної транзитивності	355
<i>Осинский Павел.</i> Модернізація как фактор індивідуалізації в соціальних процесах: російський контекст	360
<i>Полисаєв О. О., Полисаєв О. П.</i> Бонапартизм як передумова системної дестабілізації люмпенізованого суспільства	363
<i>Поцюрко Олег.</i> Відродження української державності та свободи у поглядах Володимира Винниченка	366
<i>Рыбакова Лариса.</i> Кудя несеі нас рок событий?	369
<i>Слюсар Вадим.</i> Приватизоване насилля як форма сучасного раціонального насилля	371
<i>Телешун Ярослав.</i> Рантье в нестабільному інституційному середовщі: реалії України.....	374
<i>Шугаєва Людмила.</i> Сучасний стан і тенденції змін релігійних меншин православного походження в Україні.....	376
<i>Халімовська Ірина.</i> Соціокультурний потенціал туризму У сучасному суспільстві.....	379
<i>Ясінський Михайло.</i> Образ третього в історіософії Володимира Трофимовича.....	383
<i>Пасько Ярослав.</i> Українська версія модернізації: криза сенсів	387
<i>Шкіль Людмила.</i> Нова філософія людини: глобалізаційний вимір	389
ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ.....	393

Ярослав Пасько (Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКА ВЕРСІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ : КРИЗА СЕНСІВ

Потужні соціальні трансформації в центрально-європейських країнах спонукають вітчизняних дослідників до осмислення тих українських проблем, які тривалий час залишалися поза увагою. Однією з них є проблема соціальної модернізації країни, яка є критично важливою для нашого суспільства. Останнє в силу поширення феодальної політичної культури, соціального клієнтелізму, відсутності громадянських прав і свобод все ще залишається на маргінесі глобалізаційних процесів. В контексті вкрай важливого ціннісного реформування українського суспільства, постає питання щодо з'ясування базових теоретичних засад модернізації, без усвідомлення яких, цілком очевидно, годі й думати про реальні соціальні зміни.

Не менш значущою, на наш погляд, є проблема доцільності просування загальної тенденції щодо впровадження єдиної універсальної версії модернізації на пострадянському та центрально-європейському просторі? Якою мірою існуюча глобальна ліберальна культура, яка засадниче пов'язана з «вимогами нейтральності» (З. Краснодєбський), здатна протистояти моральному занепаду, відстоювати культурні вимоги спільнот та груп, комунітарні засади національної пам'яті, оберігати права і свободи громадян в країнах «глобальної периферії» та «полупериферії»? Ці питання не є риторичними, адже зачіпають базові проблеми реформування морально-нормативних засад українського суспільства, яке внаслідок безвідповідальності політичної еліти продовжує залишатися на маргінесі цивілізаційного розвитку.

Сучасна спроба трансформувати українське суспільство є третьою за останнє століття. В теоретичному вимірі вона пов'язана з розвитком веберівської парадигми цілераціональності, яка в сучасних умовах знайшла своє логічне продовження в роботах Д. Лернера, Е. Гідденса (раннього періоду), С. Ліпсета, Г. Алмонда, С. Верби, В. Росту. У відповідності до цієї парадигми, модернізація розглядається як глобальний і незворотній процес, який виникає на перетині попередніх століть і ставить під сумнів подальший розвиток традиційних форм культури, традицію як таку. Остання, особливо в межах «другого модерну», стає «музейним експонатом» (Ж. Бодріяр), сприймається суспільною думкою як перешкода для економічного і політичного розвитку. При цьому, за задумом вітчизняних соціальних дизайнерів, в Україні, як і більшості пострадянських країн передбачається втілення в суспільне життя універсальної моделі соціальних змін, яка формується за універсальними політичними критеріями та ліберальними формами конституційної організації. Як справедливо зазначає К. Оффе, події, що відбулися після 1989

року, чітко засвідчили, ліберальна демократія стала «універсальною політичною нормою та формою конституційної організації модерних суспільств». Така форма організації суспільства після 1991 року була вмонтована у глобальну мережу суспільної організації й існувала поза конкуренцією. Відтак в межах визнання стандартизованої глобальної культури, пропонується модель ціннісного та ідеологічного плюралізму, диференціації поглядів, яка дистанціюється від традиційних засад культури і не виходить за межі постмодерної соціальної парадигми.

Методологічна слабкість цієї моделі полягає в тому, що запропоновані соціальні зміни знецінюють, а то й повною мірою ігнорують культурний досвід спільнот і груп, дистанціюються від «метафізичних сенсів» (З. Краснодєбський), ухиляються від обговорення проблем, пов'язаних з історичною пам'яттю, дистанціюються від релігійних та культурних контекстів. Поза увагою також залишається і вплив інтелектуалів та національних еліт на формування «соціальної реальності», нових ідентичностей (Е. Шилз). Проблема тут полягає у небезпеці відмови від власного культурного досвіду, в поширенні глобальних вимог для країн «периферії», які органічно призводять до «проблематизації» життєвого світу. При першому наближенні, видається, що в процесі соціальної еволюції звільнюється потенціал раціональності, який репродукується комунікативними діями. Видається цілком реальною і можливою загальна раціоналізація соціального життя. Втім, зворотнім виміром такої раціоналізації є редукція життєвого світу «української людини». В процесі його деградації самовизначення спільнот усвідомлюється достатньо спрощено: як частка «лінійного та цілераціонального процесу» (Ліпсет), здатного стати рушійною силою історичного розвитку.

Цілком справедливою у цьому контексті можна вважати застереження С. Ейзенштадта, який справедливо стверджує, що зазначений дискурс замість того, щоб підкреслювати специфічність розвитку європейської цивілізації, європейської версії модерну, сприяє «легітимації у суспільній свідомості «редукованої моделі модернізації», яка усвідомлюється як апогей еволюційного потенціалу людськості, зачатки якого можна знайти практично у будь-якому суспільстві. Слабкість цього підходу полягає передусім у жорсткому протиставленні модерного і премодерного, глобального і партикулярного: нечутливості до ролі культурних та релігійних чинників, які відіграють вирішальну роль у суспільних змінах. Культурні, релігійні та політичні чинники піддаються редукції на користь економічних чинників.

Відсутність культурних засад легітимації блокує процес фундаментальних зрушень у розвитку соціальних інститутів, унеможливорює комплексні зміни або перетворює їх на звичайну «симуляцію». Цілком очевидно, що виправлення негативних тенденцій шляхом механічного впровадження універсальних західних трендів є контрпродуктивним. Натомість виходом з ситуації може бути не тільки визнання українським суспільством спільних з Центральною Європою культурних маркерів, спільної культурної спадщини, а й формування відповідного етосу, який є базовим чинником традиційної ідентичності, попри несприятливі глобальні тенденції та брак сировинних ресурсів.

Проблема, цілком очевидно, полягає в необхідності публічної комунікації щодо оптимального переходу від посткомуністичного соціального порядку до спільних з Європою правил та норм. Осмислення цього безцінного досвіду соціальних зрушень, конфліктів та інтелектуальних суперечок вкрай бракує у нашому суспільстві, яке внаслідок безвідповідальності політичного класу, соціокультурної аморфності та слабкості демократичної ідентичності, так і не використало повною мірою тих шансів на комплексні зміни, які подарували нам події останніх років.

Тим цікавішими є наслідки для нашої країни глобального лібералізму. Важливими є підсумки діяльності посткомуністичної української влади, яка залишається нечутливою до соціальних та культурних вимог суспільства, органічно пов'язаною з радянським минулим, вкрай неефективною та сприятливою для корупції. Актуальним в цьому контексті є пошук найбільш оптимального соціокультурного шляху до демократії, який би дозволив узгодити

специфіку українського культурного архетипу з вимогами глобального тренду: ліберальної оптимізації, плюралізму, тенденції щодо усунення морально-нормативних чеснот у приватну сферу.

Вкрай суперечливою є імплементація в суспільне життя моделі сучасного «постметафізичного лібералізму», який, як доводить й український досвід, постійно розширює свої монологічні претензії, уникаючи серйозних світоглядних дискусій з іншими моральними та релігійними концептами. Такий лібералізм, як засвідчує досвід Центральної та Східної Європи, суперечить визнаним автентичним ліберальним зразкам, все більше тяжіє до інтелектуальної редукції, звужуючи простір для демократії. В контексті української історичної спадщини, ця модель постає як «демократія панування меншості», порядок, який вкрай обмежує можливості спільнот та груп для реалізації своїх культурних та релігійних надбань.

Цілком очевидно, що сучасна моральна та ідейна криза посткомуністичних суспільств, свідками якої ми є, пов'язана з процесами «скраплення традиції», глобальною перемогою у колишніх пострадянських країнах «сірої» (А. Міхнік), позбавленої глибинних сенсів, демократії, яка є вкрай нечутливою та несприятливою до серйозних національних проєктів, зневажає прагнення людей до «спільного блага», заперечує особливу місію духовних авторитетів, які і були рушійною силою оксамитових революцій 1989 року. Діагностуючи усі ознаки кризи, достатньо легко передбачити її наслідок: подальша стагнація буде тривати до комплексної зміни влади в Україні та практичного усунення від владних важелів політичних акторів, «старих політиків», які визначають політичне життя України в останні чверть століття.

Домінування глобального соціального порядку підводить до осмислення фундаментальних проблем української трансформації, які так і не були не тільки вирішені, але й комплексно поставлені українським суспільством. Чому в Україні протягом 25 років формально незалежного існування, так і не відбулося комплексних змін у політичній, соціальній сферах? Чому так і не означені спільні для суспільства і влади орієнтири щодо пошуку спільного блага та його узгодження з індивідуальним інтересом? Яким має бути соціальний дизайн майбутнього? Чому громадянським суспільством і правлячим політичним класом так і не були не тільки вирішені, але й чітко окреслені проблеми культурної деколонізації, облаштування суспільних інститутів на засадах національного розвитку? Замість змістовного обговорення питань у публічній сфері та їх поступового вирішення, спостерігаємо примітивне мавпування позбавлених сенсу універсальних економічних рецептів, які до того ще й використовуються вибірково і в довільний спосіб. Негативні зразки некритичного засвоєння західних моделей, на разі спостерігаємо в сучасній Україні, яка опинилася у вкрай складній ситуації. Ці міркування автора можна вважати певним інтелектуальним вступом до осмислення наших українських проблем .